

article is that the joining of the Council of Europe is currently the most considerable achievement of the Ukrainian European politics and, taking into consideration, the strong wish of Ukrainian state of better European integration and given the significant role of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe in this process, there is a need for profound research of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe. With this regard, the article describes the history of development and establishing of Parliamentary Assembly of the Council of Europe, it's value in the organization structure of the Council of Europe, it's powers, responsibilities, and legal status. The significance of interparliamentary cooperation between European states is highlighted in the article likewise. Also the article assigns the role of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe in the sphere of implementation of generally accepted democratical institutions to the social relations of European countries and solution of pan-European issues.

Key words: international organizations, parliamentary bodies of international organizations, legal status of the parliamentary bodies of international organizations, the responsibilities of the parliamentary bodies of international organizations.

УДК 346.9

В.О.Швець,
кандидат юридичних наук,
суддя Вищого господарського суду

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА СУДОВИЙ ЗАХИСТ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ВІД РЕЙДЕРСЬКИХ НАПАДІВ

В статті вивчається механізм судового захисту від рейдерських нападів як найбільш ефективний інструмент захисту від протиправних захоплень суб'єктів господарювання

Ключові слова: суб'єкти господарювання, право на судовий захист від рейдерського захоплення, механізм реалізації права на судовий захист

Метою проведення даного дослідження є вивчення окремих питань реалізації права суб'єктів господарювання на судовий захист від рейдерських нападів. Актуальність обраної теми дослідження полягає в тому, що сьогодні проблема рейдерських захоплень господарюючих суб'єктів набуває масштабів стихійного лиха, яка ускладнюється недосконалістю нормативно-правової бази, наявністю корумпованих проявів в органах державної влади, а також свідомим ігноруванням вимог законодавства суб'єктами господарювання. В таких умовах одним із найефективніших способів забезпечення від рейдерських нападів виступає судовий захист, здійснення якого можливе лише шляхом реалізації суб'єктами господарювання гаран-

тованого державою права на судовий захист. У зв'язку з цим є необхідність у вивченні питання правореалізації у сфері судового захисту господарюючих суб'єктів. Для досягнення сформульованої мети постає завдання дослідити механізм реалізації права на судовий захист суб'єктів господарювання від рейдерських нападів, з'ясувати коло суб'єктів, котрі беруть участь у реалізації цього права, визначити момент початку реалізації права на судовий захист від протиправних захоплень.

Сьогодні проблема рейдерства в Україні набуває все більшої актуальності у зв'язку із стрімким поширенням цього явища та загрозою, яку воно несе в собі вітчизняному підприємництву, стабільній роботі суб'єктів господарювання, негативним чином відбивається на інвестиційному кліматі, порушує стабільність економіки держави в цілому. Тому проблема боротьби з рейдерством знаходиться у фокусі уваги сучасних вчених, зокрема, О. Белікова, Ю.А. Берлача, О.А. Бурбело, Б.М. Грека, Г.Я. Глинської, О.О. Дульського, А. Смітюха, В. Шемчука, Д. Юровського. Втім, дослідниками не приділено уваги питанню реалізації господарюючими суб'єктами права на судовий захист від рейдерських нападів, що підтверджує новизну та доцільність даного дослідження.

Право господарюючих суб'єктів на судовий захист від рейдерства є складовою їх права на судовий захист, оскільки дане право реалізується вказаними суб'єктами у відповідному судовому органі та у встановленому процесуальному порядку, в якому здійснюється реалізація права на судовий захист від будь-яких порушень прав і законних інтересів суб'єктів господарювання. Відтак, право на судовий захист суб'єктів господарювання від рейдерських нападів слід розглядати саме як право на судовий захист вказаних учасників господарських правовідносин.

Слід зазначити, що реалізація будь-якого права здійснюється шляхом приведення в дію відповідного механізму. Не є виключенням і право суб'єктів господарювання на судовий захист, яке реалізовується через задіяний механізм судового захисту. Механізм судового захисту суб'єктів господарювання складається з декількох етапів: 1) звернення господарюючого суб'єкта до суду з позовною заявою з вимогою про захист порушених або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів відповідно до вимог процесуального законодавства; 2) здійснення судової діяльності щодо розгляду справи; 3) прийняття відповідного судового акту; 4) здійснення дій, спрямованих на виконання судового рішення за умови задоволення позовних вимог. Отже, з наведеного вбачається, що механізм судового захисту прав суб'єктів господарювання складається з ряду послідовних, активних дій, визначених процесуальним законодавством.

В механізмі реалізації права на судовий захист задіяний не тільки суб'єкт господарювання, котрий звернувся до суду за захистом свого порушеного права, а й інші особи, які тим чин іншим чином беруть участь в справі. Так, суб'єктами механізму реалізації права на судовий захист є: 1) суб'єкт господарювання, який звертається за захистом прав та інтересів до

суду, безпосередньо здійснює реалізацію свого права на судовий захист та має процесуальний статус позивача; 2) особа, котра порушила право суб'єкта господарювання та виступає в процесуальному статусі відповідача. Дана особа також реалізує право на судовий захист, однак від вимог, заявлених господарюючим суб'єктом (позивачем); 3) суд – це суб'єкт, який надає правову оцінку викладеним в позовній заяві вимогам та встановлює факт порушеного, невизнаного або оспорюваного права.

Особливе місце серед суб'єктів механізму реалізації права на судовий захист посідає третя особа, яка заявляє самостійні вимоги на предмет спору. Вказана особа є суб'єктом господарських процесуальних правовідносин, котрий вступає у справу, пред'явивши позов на предмет спору до однієї чи двох сторін з метою захисту суб'єктивні матеріальні права чи охороняні законом інтереси [1, с. 74]. Відтак, третя особа, яка заявляє самостійні вимоги на предмет спору наділяється правами позивача.

Наведений перелік суб'єктів механізму реалізації права на судовий захист суб'єктів господарювання не є вичерпним. До кола суб'єктів цього механізму слід також віднести осіб, які виконують допоміжні функції в механізмі реалізації права на судовий захист. Зокрема, системний аналіз господарського процесуального законодавства, дозволяє до кола цих суб'єктів віднести: 1) третіх осіб, що не заявляють самостійних вимог на предмет спору. Їх участь у розгляді справи спрямована на захист прав тієї сторони, на боці якої вони діють [1, с. 75]; 2) посадових осіб та інших працівників підприємств, установ, організацій, державних та інших органів, яких суд в разі необхідності може викликати для пояснення питань, що виникають в ході розгляду справи; 3) судових експертів, яких також беруть участь у справі у випадках, коли суд визнає необхідним заслухати в судовому засіданні пояснення з поставлених перед ними питань.

Таким чином, суб'єктів механізму реалізації права суб'єктів господарювання на судовий за процесуальним статусом можна поділити на дві групи: основні суб'єкти, які є невід'ємними учасниками механізму реалізації судового захисту прав суб'єктів господарювання та особами, які виконують допоміжну роль в реалізації права на судовий захист суб'єктами господарювання. Крім того, суб'єктів механізму реалізації судового захисту прав можна поділити за процесуально-правовим інтересом, зокрема, на суб'єктів, що заінтересовані в результаті вирішення справи та на суб'єктів які не мають такої заінтересованості. Так, до першої групи суб'єктів слід віднести позивача, відповідача, третю особу, котра заявляє самостійні вимоги на предмет спору, третя особа, що не заявляє самостійних вимог на предмет спору. До другої групи включені наступні суб'єкти: суд, посадових осіб та інших працівників підприємств, установ, організацій, державних та інших органів, яких може викликати суд для надання пояснень, судових експертів.

Наведене дозволяє надати наступне визначення механізму реалізації судового захисту прав суб'єктів господарювання, у тому числі від рейдер-

ських нападів, під яким слід розуміти визначені процесуальним законом дії заінтересованих учасників судового процесу в результаті розгляду справи, спрямовані на захист власних прав та інтересів, дії учасників, які не мають власного інтересу в результаті розгляду справи та спрямовані на встановлення фактичних обставин, що мають значення для правильного вирішення справи, суду, метою дій якого є правильне, своєчасне вирішення справи про порушене право суб'єкта господарювання та ухвалення законного, об'єктивного і обґрунтованого рішення, а також дії інших державних органів щодо реального виконання цього рішення. При цьому, слід наголосити на тому, що незважаючи на досить широке коло суб'єктів механізму реалізації судового захисту прав господарюючи суб'єктів, носіями права на судовий захист є виключно заінтересовані особи у результатах вирішення справи, а саме: позивач, відповідач і в окремих випадках – третя особа, яка заявляє самостійні вимоги на предмет спору.

Особливістю реалізації права на судовий захист від рейдерських нападів є те, що це право може бути реалізоване господарюючими суб'єктами не лише в процесуальному статусі позивача, а й відповідача. Відомо, що існують різні схеми протиправних захоплень господарюючих суб'єктів, в яких саме рейдери звертаються за позовними заявами до суду з вимогами до суб'єктів господарювання. Отже, в такому випадку реалізація права суб'єкта господарювання на судовий захист здійснюється ним у якості відповідача.

Відповідно до статті 22 Господарського процесуального кодексу України сторони користуються рівними процесуальними правами [2]. Зазначене право впливає з конституційного принципу рівності всіх учасників судового процесу та означає, що сторонам господарське процесуальне законодавство встановлює рівні можливості і гарантує їм однакове право на захист своїх інтересів. Так, сторони у справі мають право брати участь в судових засіданнях, давати усні та письмові пояснення господарському суду, подавати докази, брати участь у дослідженні доказів, наводити свої доводи і міркування з усіх питань, що виникають у ході судового процесу, заперечувати проти клопотань і доводів інших учасників судового процесу, заявляти клопотання знайомитися з матеріалами справи, робити з матеріалів справи витяги, знімати з матеріалів справи копії, оскаржувати судові рішення господарського суду в порядку, користуватися іншими процесуальними правами, наданими їм Господарським процесуальним кодексом України [2]. Враховуючи наведені законодавчі положення можна зробити висновок, що сторони судового процесу мають рівні можливості у реалізації права на судовий захист, у тому числі від рейдерських нападів.

Водночас, незважаючи на рівність прав сторін необхідно вказати, що має місце відмінність в моменті початку реалізації права на судовий захист у позивача та відповідача, який визначається їх процесуальним статусом. Так, реалізація права на судовий захист суб'єкта господарювання, який вважає, що його право порушене розпочинається з моменту його звернен-

ня до господарського суду з позовною заявою, за умови відповідності процесуальному законодавству та відсутності підстав для її повернення та завершується прийняттям судового акту. І навіть у разі ухвалення судового рішення, яким позовні вимоги залишені без задоволення, право суб'єкта господарювання на судовий захист слід вважати реалізованим, оскільки воно щодо даного конкретного спору було використано.

На відміну від позивача, у господарюючого суб'єкта, до якого звернуті позовні вимоги, реалізація права на судовий захист, у тому числі від рейдерських нападів, на наше переконання, розпочинається не з моменту подання позову позивачем або отримання ним копії позовної заяви, а з дня отримання ухвали про порушення провадження за позовною заявою. Пояснюється це тим, що, наприклад, особа може надіслати копію позовної заяви та не звернутися до суду з нею або, у разі звернення до суду, суд повернув її без розгляду. Тому з теоретичної точки зору реалізація права суб'єкта господарювання на судовий захист розпочинається з дня винесення судом ухвали про порушення провадження за позовною заявою, однак, фактично моментом початку реалізації права на судовий захист суб'єктів господарювання слід вважати час, коли йому стало відомо про набуття ним процесуального статусу відповідача. Тобто з дня отримання ухвали про порушення провадження у справі господарюючий суб'єкт починає реалізовувати свої право на судовий захист як відповідач.

Таким чином, право на судовий захист осіб, котрі наділені процесуальним статусом позивача та відповідача має відмінності у часі виникнення, а також у шляхах його реалізації. Оскільки позивач реалізує це право шляхом звернення до суду за захистом своїх прав та законних інтересів, в той час як відповідач право на судовий захист реалізує шляхом захисту від претензій позивача. Однак, незважаючи на процесуальний статус особи, що захищається від дій рейдерів, право на судовий захист від рейдерських нападів є складовою права суб'єкта господарювання на захист від будь-яких порушень прав та законних інтересів у суді, який реалізується відповідно до встановлених господарським процесуальним законодавством вимог.

Важливим моментом є те, що реалізація права на судовий захист суб'єктів господарювання в цілому та від протиправних захоплень, зокрема, не залежить від фактичної наявності порушеного, оспорюваного права чи інтересу суб'єкта господарювання, оскільки лише суд має встановити факт порушення прав в сфері господарських правовідносин. Так, стаття 1 Господарського процесуального кодексу України визначає, що підприємства, установи, організації, інші юридичні особи (у тому числі іноземні), громадяни, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи і в установленому порядку набули статусу суб'єкта підприємницької діяльності, мають право звертатися до господарського суду згідно із встановленою підвідомчістю господарських справ за захистом своїх порушених або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів, а

також для вжиття передбачених цим Кодексом заходів, спрямованих на запобігання правопорушенням [2].

Грунтуючись на аналізі цієї норми можна дійти висновку про те, що суб'єкти господарювання мають право на звернення до суду у випадку необхідності захисту своїх порушених прав та інтересів та з метою вжиття заходів передбачених запобігання правопорушень в сфері господарських правовідносин. Відтак, в контексті досліджуваного питання, суб'єкти господарювання мають право на звернення за судовим захистом своїх прав та інтересів від рейдерських захоплень не лише за умови наявності порушеного права, а й з метою вжиття превентивних заходів щодо захисту від рейдерських захоплень.

Разом з цим факт порушення прав і охоронюваних законом інтересів встановлюється виключно судом у відповідному судовому рішенні, яке приймається господарським судом за результатами оцінки доказів, поданих сторонами та іншими учасниками господарського процесу, а також доказів, які були витребувані господарським судом, у нарадчій кімнаті [2]. Таким чином, право господарюючих суб'єктів на звернення до суду за захистом їх прав та інтересів, у тому числі від рейдерських нападів, не знаходиться в залежності від конкретного факту посягання на охоронювані права та інтереси, оскільки встановлення цього факту здійснюється судом на підставі доказів наданих сторонами у справі, про що приймається відповідний судовий акт. Наведене вказує на те, що господарюючий суб'єкт може реалізувати своє право на судовий захист навіть у разі, якщо він переконаний у порушенні його прав та законних інтересів, однак в дійсності дане переконання є помилковим.

Підбиваючи підсумки, слід зазначити, що право суб'єктів господарювання від рейдерських нападів може бути реалізоване в процесуальному статусі позивача або відповідача. Зважаючи на складність реалізації права на судовий захист, процес його здійснення відбувається за участю не лише носіїв даного права, а й інших суб'єктів, кожен з яких має свою роль у механізмі реалізації права суб'єктів господарювання на судовий захист, визначену процесуальним законодавством. При цьому, незалежно від процесуального статусу господарюючого суб'єкта, реалізація права на судовий захист від рейдерських нападів здійснюється завдяки приведенню в дію механізму судового захисту, у тому числі від рейдерських нападів, який є найбільш ефективним інструментом захисту від протиправних захоплень суб'єктів господарювання.

Література:

1. Науково-практичний коментар Господарського процесуального кодексу України. – Видання 2-ге, перероблене та доповнене. / За редакцією О.І. Харитонові. – К.: Істина, 2010. – 344 с.

2. Господарський процесуальний Кодекс України від 6 листопада 1991 року № 1798-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. – Ст. 56.

Швец В.А. Реализация права на судебную защиту субъектов хозяйствования от рейдерских нападений. – Статья.

В статье изучается механизм судебной защиты от рейдерских нападений как наиболее эффективный инструмент защиты от противоправных увлечений субъектов хозяйствования.

Ключевые слова: субъекты хозяйствования, право на судебную защиту от рейдерского захвата, механизм реализации права на судебную защиту

Shvets.V.A. Realization of the right to judicial protection of economic entities from raider attacks. –Article.

In this paper we study the mechanism of judicial protection against raider attacks as the most effective tool to protect against unlawful interests of economic entities.

Keywords: business entities, the right to judicial protection against hostile takeover, the mechanism of realization of the right to judicial protection

УДК 349.2

Л.П. Шумна,

кандидат юридичних наук, доцент,

*завідувач кафедри трудового права та права соціального забезпечення
Чернігівського державного технологічного університету*

**ДОСТУПНІСТЬ І ГУМАННІСТЬ ЯК ПРИНЦИПИ
СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ**

Доведено, що ефективність інституту соціального обслуговування на-самперед залежить від правової регламентації його предмета, змістовного наповнення принципів, за якими здійснюється надання соціальних послуг. У представленій статті досліджується поняття «соціальне обслуговування» та розкривається сутність одних з ключових його принципів.

Ключові слова: соціальне забезпечення, соціальне обслуговування, доступність, гуманність.

Забезпечення гідного рівня соціальної складової життя людини та суспільства в цілому – одне з найважливіших завдань соціальної держави, показник сталого економічного розвитку суспільства та гарантія благополуччя населення. Як слушно зазначається в літературі, «стратегічною метою соціальної є забезпечення права кожної людини на такий життєвий